

Het palet

NARMER WAS DE ZOON van een boer. Dat was niet heel bijzonder, want bijna alle mensen die vijfduizend jaar geleden aan de randen van de Nijl woonden, waren boeren. Maar de vader van Narmer was een rijke boer. Hij bouwde een huis van steen dat groter was dan de huizen van de andere boeren.

Voor de kleine Narmer was de wereld niet veel groter dan de groene velden langs de oever van de rivier. Elk jaar zorgden de goden ervoor dat het water in de rivier begon te stijgen. Dan vloeide het over de velden en werd het land zo vruchtbaar dat er kon worden gezaaid, geschoffeld en geoogst. Het leven was goed zolang de goden voor water zorgden en voor zonlicht om de vijgen, linzen, uien, bonen en granen te laten groeien.

Toen Narmer tien werd, nam zijn vader hem mee naar de tempel en zei: 'Je bent een bijzondere jongen. Ik denk dat de

goden grote plannen met je hebben.'

Als cadeau kreeg Narmer een kleine schminkset, die bestond uit flesjes, kwastjes en een palet. Zijn

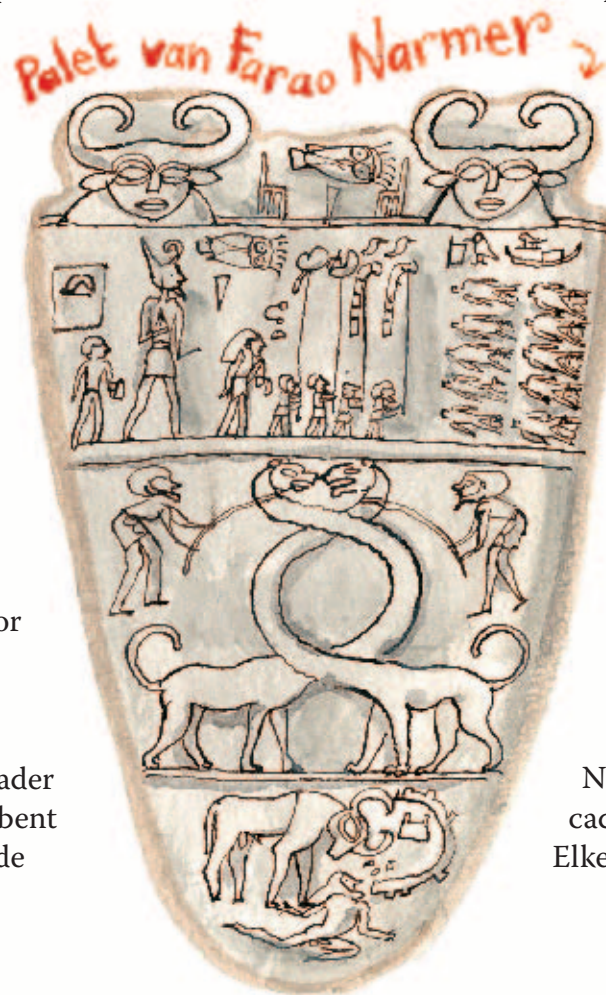
moeder hielp hem met het

mengen van het ogenzwart op het kleine palet.

Geboeid keek Narmer naar het stuk leisteen dat was versierd met dierfiguren. Narmer herkende het silhouet van een stier. Aan de bovenrand keek de godin Hathor met haar mensengezicht en haar koeienhoorns hem recht aan.

'Nu ben je een man,' zei Narmers vader toen zijn moeder de zwarte lijnen rondom zijn ogen had aangebracht.

Narmer was blij met zijn cadeau. Vooral met het palet. Elke dag keek hij naar de dier-

figuren. Het mooist vond hij de leeuwen met hun lange nekken. Hij had het gevoel dat dit palet hem geluk zou brengen.

Niet lang daarna werd het dorp aan de rivier overvallen door rovers. De boeren verdedigden de graanschuren met hun leven. Toch lukte het de rovers een deel van de oogst te stelen.

Narmers vader nam zijn zoon weer mee naar de tempel. De priesters baden tot de goden en vroegen hen om hulp.

‘De goden zullen ons helpen,’ zei Narmers vader, ‘maar we moeten ook zelf iets doen. Ons land heeft soldaten nodig. En soldaten hebben leiding nodig.’ ‘Ons huis is het grootste van het dorp,’ zei Narmer. ‘Als het nodig is, kunnen we onze dorpsgenoten bescherming bieden. Misschien moet u die leider zijn.’

En zo kon het gebeuren dat de vader van Narmer er soms op uittrok om samen met zijn soldaten vijandelijke volkeren te verslaan.

Elke keer was Narmer opgelucht als zijn vader weer heelhuids terugkeerde. Toch maakte hij zich zorgen over de toekomst van zijn land. Als boeren, priesters en soldaten niet voor vrede konden zorgen, wie kon dat dan wel?

Toen Narmer oud genoeg was, volgde hij zijn vader op. Hij werd niet alleen boer, maar ook priester en daarnaast gaf hij leiding aan de soldaten als het op vechten aankwam.

Op een dag kwam Narmer thuis van een lange tocht naar het noorden. Hij deed zijn oude vader verslag van alles wat hij had meegemaakt.

‘Het is niet goed dat Egypte is verdeeld in twee landen,’ zei zijn vader. ‘We moeten ervoor zorgen dat Boven-Egypte en Beneden-Egypte één worden.’

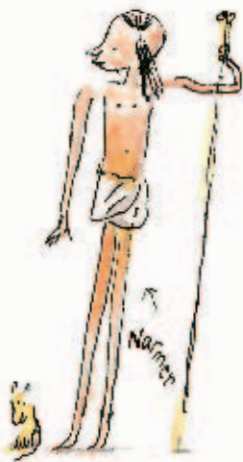
‘Ik wil dat graag proberen,’ zei Narmer.

‘Als het je lukt, moet jij de leider worden van dat nieuwe land,’ sprak Narmers vader. ‘Dan ben jij heer en meester in het grote huis. Alle mensen in het land zullen je daarom farao noemen, leider van het grote huis.’

Narmer deed wat hij zijn vader had beloofd. Hij maakte van Boven-Egypte en Beneden-Egypte één land. Aan de rand van de rivier de Nijl stichtte hij een nieuwe stad. De stad kreeg stevige witte muren zodat de mensen veilig waren in tijden van overstromingen. Daarom kreeg de stad de naam Memphis, witte muur.

In de tempel van Memphis liet Narmer zich tot farao kronen. Omdat hij koning was van een land

dat eerst verdeeld was geweest, droeg hij een dubbele kroon: de witte kroon van Boven-Egypte met daar overheen de rode kroon van Beneden-Egypte. Narmer trouwde met een prinses uit het noorden. Haar naam was Neith-hotep. Ze kregen een zoon die ze Hor-Aha noemden.

Toen Hor-Aha tien jaar oud werd, nam zijn vader hem mee naar de tempel. Daarna kreeg hij zijn cadeau. Het was de schminkset die bestond uit flesjes, kwastjes en een palet van leisteen met de dierfiguren. Hor-Aha was blij met het cadeau. Narmer vertelde zijn zoon dat het palet hem in zijn leven veel geluk had gebracht. 'Waarom laat je niet een nieuwe maken, vader?' stelde de jongen voor. 'Maar dan veel groter.

Een steen in de vorm van een palet, waarop je schrijft wie je bent en wat je in je leven hebt meegemaakt.'

'Dat zal ik doen,' zei de farao. Hij liet een beeldhouwer komen en zei: 'Ik wil dat je dit kleine palet als voorbeeld gebruikt voor een veel groter palet waarop je mij afbeeldt met mijn dubbele kroon. Maak er iets moois van.'

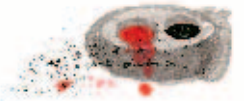
Een paar weken later kwam de beeldhouwer laten zien wat hij ervan had gemaakt.

'Kijk,' zei hij, 'ik heb u afgebeeld als stier die een ommuurde stad inneemt. Hier ziet u een aantal dansers. En dit, dit bent u natuurlijk zelf. U draagt de dubbele kroon. In het midden ziet u twee leeuwen met lange, elkaar omstrengelende nekken.' 'Ik ben heel tevreden,' zei Narmer. 'Ik schenk dit palet aan de tempel zodat iedereen het kan zien.' En zo gebeurde het.

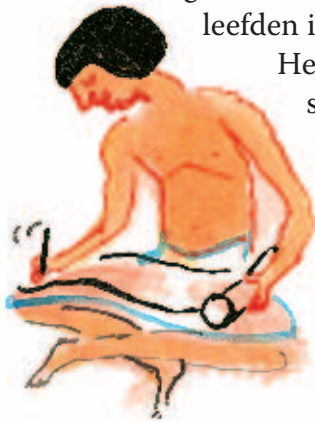
Later, veel later, zijn de resten van die tempel gevonden. Onder het zand kwam ook die wonderlijke steen tevoorschijn in de vorm van een palet voor het mengen van oogschaduw, maar dan veel groter.

Zo weten ook de mensen van nu wie Narmer was. Hij was de eerste farao van het eerste grote huis, de eerste Dynastie van Egypte.

Het beeld van een schrijver

IN HET RIJKSMUSEUM VAN Oudheden in Leiden staat een klein beeld van donker graniet. Het is een beeldje dat een onbekende schrijver voorstelt en het is gemaakt door een onbekende beeldhouwer. Wel is bekend wanneer het werd gemaakt. De schrijver en de beeldhouwer leefden in de tijd van de 5^e Dynastie.

Het verhaal over de zonen van Ra staat te lezen op een papyrusrol die ooit in de woestijn is gevonden door de Engelse archeoloog Henry Westcar. De rol wordt bewaard in een museum in Berlijn.

Is het misschien mogelijk dat de beeldhouwer een zoon was van de schrijver? En dat die zoon zijn vader al beitelend uit de steen tevoorschijn hakte? Wat als de zoon van de schrijver zijn verhaal had opgeschreven. Hoe zou dat hebben geklonken?

Ik kijk naar mijn vader terwijl hij schrijft. Dat doe ik graag. Het is een wonder hoe hij de dingen die hij in zijn hoofd heeft, kan weergeven op de papyrusrol die voor hem op zijn schoot ligt. Dat papier heeft hij trouwens zelf

gemaakt. Ook daar kijk ik graag naar, naar de kunst van het papier maken. Van het snijden van de stengels, het pletten en het stapelen tot het persen dat ervoor zorgt dat de laagjes een geheel gaan vormen. Soms mag ik van vader het papier zacht opschuren met de schuursteen. Daar ben ik heel handig in. Het zou me weinig moeite kosten om zelf al het papier voor mijn vader te maken. Ik zou ook wel willen leren schrijven. Dat is volgens mijn vader niet nodig. Hij leert het al aan mijn oudere broer. 'Ga jij maar met je handen werken,' zegt mijn vader vaak. Ik heb hem eens gevraagd waarom hij zelf schrijver is geworden. Toen antwoordde hij: 'Er is geen mooier beroep dan dat van schrijver. Schrijvers kennen veel geheimen. En wat geheim is, moet geheim blijven.'

Een paar dagen geleden vroeg ik mijn vader: 'Wat schrijf je?'

Zonder van zijn schrijfwerk op te kijken antwoordde hij: 'Ik schrijf over een schip.'

'Welk schip?'

Het bleef even stil. Toen zei mijn vader zacht: 'Lang geleden werd de mummie van farao Cheops bijgezet in een van de grootste piramides van ons land.

Wat niemand weet is dat zijn zoon Djedefre voor zijn vader een groot schip had laten bouwen. Dat schip werd daarna plank voor plank weer uit elkaar gehaald. Alle onderdelen van het schip zijn naast de piramide in het zand begraven. Is dat niet een grote daad van liefde van een zoon voor zijn vader? Om een schip voor hem te bouwen, zodat hij in het leven na dit leven weer op reis kan gaan?'

Ik knikte. Ik was onder de indruk. Over die farao Djedefre heb ik vaker gehoord. Zijn naam

betekent: Zoon van de Zon. Dat verhaal is bekend. Dat verhaal over het schip in de woestijn deed me duizelen. Wat zou er allemaal nog meer onder het zand verborgen liggen?

Ik vermoed dat mijn vader nog veel meer geheimen kent. Hij werkt voor belangrijke ambtenaren. Soms werkt hij in opdracht van de schatbewaarder van de farao.

Op dit moment, terwijl ik naar mijn vader kijk, werkt hij aan een opdracht van de farao zelf. En vreemd genoeg: hij kan er nauwelijks zijn mond over houden. Terwijl ik met mijn hamer en beitel voorzichtig de steen bewerk die voor mij op de grond ligt, mompelt hij hardop de woorden die hij even later in tekens aan het papier toevertrouwt. Ik hou mijn handen stil om zoveel mogelijk van zijn gemompel op te vangen. Dit is wat ik hoor...

Zoals geschreven staat, bouwde Djedefre niet alleen een schip voor zijn vader, maar ook een tempel voor Ra, de god van de Zon. Het was in die dagen dat de mensen gingen geloven dat de farao een goddelijke zoon was. Een zoon van Ra. Maar van een moeder onder de gewone mensen. Zo is het ook gegaan met de prinsen Oeserkaf, Sahoera en Kakai. Hun moeder was een heel gewone vrouw die we kennen als Rud. Ra wilde niet dat iemand er ooit achter zou komen dat hij eigenlijk de vader van de prinsen was. Hij wilde geheimhouden dat ze later alle drie farao van Boven- en Beneden-Egypte zouden worden. Rud had plechtig beloofd er met niemand over te praten. Toch was er iemand die het geheim kende: het dienstmeisje. Uitgerekend met dat dienstmeisje kreeg Rud op een dag ruzie. Schreeuwend stonden de twee vrouwen tegenover elkaar.

'Je bent ontslagen!' schreeuwde Rud.

'Als je me ontslaat, ga ik naar de koning om hem te vertellen dat Ra de vader van zijn zonen is.'

Rud barstte in tranen uit. Het dienstmeisje liep met een kruik naar de rivier om water te halen. Daar werd ze gegrepen door een krokodil. En zo is het geheim over de zonen van Rud altijd geheim gebleven. Zelfs de koning is er nooit achter gekomen dat niet hij, maar Ra de vader van zijn zonen was.

Ik denk even na en zeg: 'Maar papa, dat is toch maar een verhaal?'

Mijn vader kijkt verstoord op en zegt: 'Twijfel je aan mijn schrijverschap? Alles wat geschreven staat is waar. Ik zal je vertellen wat er gaat gebeuren. Onze farao Djedkare gelooft niet langer in de macht van Ra. Over een poosje zullen we niet

langer Ra aanbidden, maar Osiris. Zo wil onze koning het. En zo zal ik het opschrijven. En daarom zal het ook zo gebeuren.'

Ik knik. Dan glijdt mijn blik naar mijn handen. Ze zitten onder het stof. In mijn ene hand heb ik een beitel. In de andere een hamer. Het stuk graniet dat ik onder handen heb, begint al aardig op mijn vader te lijken. Op de man die voor mij op de grond zit. De papyrusrol op zijn schoot ziet er werkelijk als een papyrusrol uit. Mijn vader glimlacht. Ik bedoel: mijn vader van graniet. En even moet ik ook glimlachen. Als mijn vader gelijk krijgt, zullen over niet al te lange tijd alle beelden van Ra vervangen moeten worden door beelden van Osiris. Het is een goed plan van mij om beeldhouwer te worden. Ik ben handig. Wat mijn ogen zien, kunnen mijn handen maken. Alles wat ik bedenk en wat ik daarna uit de steen bevrijd, bestaat voor eeuwig.

